

ПЕРВИННА БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА, ПОВ'ЯЗАНА З РЕАЛІЗАЦІЄЮ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

PRIMARY FREE LEGAL AID IS RELATED TO THE EXERCISE OF DELEGATED POWERS

**Зима О.Т., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого**

**Соловійова О.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого**

**Яковюк І.В., д.ю.н., професор,
завідувач сектором порівняльного правознавства
Науково-дослідний інституту державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України**

Безоплатна первинна правнича допомога є конституційних гарантією яка не лише забезпечує належний захист прав особи, а й сприяє встановленню партнерських відносин між громадянином та державою, позитивно впливає на розвиток громадянського суспільства загалом і на оптимізацію роботи публічної адміністрації та її складових.

Однак ефективність правничої допомоги потребує чіткого розуміння хто і в якому обсязі її надає. Закон «Про безоплатну правничу допомогу» був прийнятий в 2011 році, при чому з тексту видно, що його розробники, визначаючи систему органів на які покладено обов'язки з надання безоплатної первинної правничої допомоги спирались на застарілі навіть на той час наукові розробки, пов'язані з пізньюорядянською теорією державного управління.

Нині як з наукового середовища так і з переважної більшості адміністративних законів та підзаконних актів категорія «державне управління» витіснена категорією «публічне адміністрування». Однак у Законі «Про безоплатну правничу допомогу» ми бачимо релікт. З самої ідеї первинної правничої допомоги очевидно, що вона спрямована на те, щоб сприяти приватній особі у царині публічного адміністрування. Однак надавачами такої допомоги визнаються органи виконавчої влади, місцевого самоврядування та залучені або пов'язані з ними органами які діють в межах своїх повноважень. Нині добре відомо, що публічне адміністрування крім цих органів здійснюють і інші суб'єкти, в тому числі ті, кому такі повноваження були делеговані. Тому склалась ситуація коли приватна особа не має законних підстав для отримання безоплатної первинної правничої допомоги з питань пов'язаних з публічним адмініструванням, які не належать до сфери відання органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Одна з складових «темного сектору» питання пов'язані з реалізацією делегованих повноважень щодо реалізації функцій публічної адміністрації приватним особам.

Враховуючи тенденцію до зростання обсягів делегування владних повноважень приватним особам цю проблему необхідно вирішити. Це можна зробити чітко визначивши в Законі «Про безоплатну правничу допомогу» чи зобов'язаний суб'єкт якому делеговано повноваження надавати безоплатну правову допомогу з питань, що пов'язані з ними, а якщо ні, то хто має надавати правову допомогу з цих питань.

Ключові слова: безоплатна правнича допомога, делеговані повноваження, приватна особа.

Free primary legal aid is a constitutional guarantee that not only ensures proper protection of individual rights, but also contributes to the establishment of partnership between the citizen and the state, has a positive impact on the development of civil society in general and on the optimization of the work of public administration and its components.

However, the effectiveness of legal aid requires a clear understanding of who provides it and to what extent. The Law "On Free Legal Aid" was adopted in 2011, and it is clear from the text that its developers, defining the system of bodies responsible for providing free primary legal aid, relied on scientific developments related to the late Soviet theory of public administration, which were outdated even at that time.

At present, both from the scientific environment and from the vast majority of administrative laws and by-laws, the category of "public administration" has been supplanted by the category of "public administration". However, in the Law "On Free Legal Aid" we see a relic. From the very idea of primary legal aid, it is obvious that it is aimed at assisting a private person in the field of public administration. However, the providers of such assistance are the executive authorities, local self-government and involved or related bodies acting within their powers. It is now well known that in addition to these bodies, public administration is carried out by other entities, including those to whom such powers have been delegated. Therefore, there is a situation where a private person does not have legal grounds to receive free primary legal aid on issues related to public administration that do not fall under the jurisdiction of executive authorities and local self-government. One of the components of the "dark sector" is issues related to the implementation of delegated powers to implement public administration functions to private individuals.

Given the upward trend in the delegation of power to private individuals, this problem needs to be addressed. This can be done by clearly defining in the Law "On Free Legal Aid" whether the entity to which the authority has been delegated is obliged to provide free legal aid on issues related to them, and if not, who should provide legal aid on these issues.

Key words: free legal aid, delegated powers, private person.

Постановка проблеми. Безоплатна правнича допомога є однією з конституційних гарантій, спрямованих на забезпечення належного захисту законних прав та законних інтересів приватної особи, незалежно від її матеріального стану та фінансових можливостей. Надання безоплатної первинної правничої допомоги покладено переважно на суб'єктів публічної адміністрації. Однак базовий закон «Про безоплатну правничу допомогу» був прийнятий в 2011 році, тобто тринадцять років тому. За цей час істотно змінилась сама публічна адміністрація, коло суб'єктів які до неї входять, їх інструменти

та порядок роботи, а також наукові погляди на публічну адміністрацію та публічне адміністрування загалом та теоретичне підґрунтя для його подальшої розбудови. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне принаймні частково уточнити система суб'єктів, уповноважених надавати безоплатну первинну правничу допомогу, з врахуванням новацій у царині публічного адміністрування.

Стан опрацювання теми. Проблеми безоплатної правничої допомоги досліджуються в Україні досліджуються досить детально. Зокрема цьому питанню були присвячені роботи А.В. Гаркуша, А.В. Іванцова,

І.М. Козьякова, М.І. Лахижа, М.І. Рішко, М.В. Стаматіної, а також інших вчених. Щодо питання делегування повноважень у царині публічного адміністрування, то воно досліджується з початку дев'яностих років минулого віку як в науці адміністративного права так і публічного адміністрування. Біля витоків наукового пошуку стоять такі фахівці як В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяк, О.Д. Крупчан та інші. Однак дослідження в точці перетину таких категорій як «безоплатна правнича допомога» та «делегування повноважень» фактично не проводились.

Метою статті є визначення кола суб'єктів, зобов'язаних надавати безоплатну первинну правничу допомогу щодо питань, пов'язаних з реалізацією делегованих повноважень.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» (надалі «Закон») наводить визначення, згідно з яким безоплатна правнича допомога це правничу допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [1]. Ця допомога поділяється на первинну та вторинну. Назви «первинна» та «вторинна» є умовними та не відображають сутності та специфічні особливості кожного зі згаданих видів безоплатної правничої допомоги. Відмінності між ними є очевидними і їх зручно звести в наступну таблицю.

Ми не маємо заперечень щодо назв видів правничої допомоги, вони лаконічні, зручні та прості в застосуванні, однак, якби при виборі назви була поставлена умова її відповідності сутності кожного з видів допомоги, то первинну слід було б назвати «правнича допомога у царині публічного адміністрування», а вторинну – «правнича допомога у царині судочинства».

Назва «правнича допомога у царині публічного адміністрування» зумовлена тим, що, як видно з таблиці, надається органами публічного адміністрування, щодо питань пов'язаних зі здійсненням публічного адміністрування, та ще й у формі послуг, характерних для діяльності органів публічної адміністрації (надання інформації, надання роз'яснень, складання документів, пов'язаних з адміністративною процедурою (заяв, скарг, тощо).

Мета безоплатної первинної правничої допомоги чітко не визначена в законі, однак виходячи з перерахованих ознак можна стверджувати, що вона зорієнтована на забезпечення прав та обов'язків приватних осіб в процесі їх взаємодії з публічною адміністрацією та під час правозастосовної діяльності останньої.

Це твердження не є новим чи прогресивним, однак з нього витікає проблема достатності суб'єктів надання безоплатної первинної правничої допомоги. Згідно зі ст. 9 Закону її надають: (а) органи виконавчої влади; (б) утворені та контрольовані органами виконавчої влади центри з надання безоплатної правничої допомоги; (в) органи місцевого самоврядування; (г) суб'єкти

утворені або залучені органами місцевого самоврядування на до надання допомоги на договірних засадах. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування надають правову допомогу в межах їх компетенції (тобто пов'язану з публічним адмініструванням), залучені суб'єкти – в межах передбачених договором. Значим, що суб'єкти віднесені до групи (г) зустрічаються досить рідко, переважно у великих містах. Це зумовлено необхідністю їх окремого фінансування. Відповідно, кількість надавачів первинної правничої допомоги, пов'язаної лише з публічним адмініструванням в сотні, а можливо й тисячі разів перевищує кількість суб'єктів які можуть надати первинну правову допомогу не пов'язану з публічним адмініструванням.

Щодо структури публічної адміністрації то вона досить складна і об'єднує три великі складові: (а) державна урядова адміністрація, тобто система органів виконавчої влади підпорядкованих уряду; (б) самоврядна адміністрація, тобто система органів місцевого самоврядування; (в) державна неурядова адміністрація, тобто сукупність державних органів, які виконують функції публічного адміністрування, однак не входять до системи виконавчої влади (Президент та його офіс, СБУ, національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, тощо). Нині можна говорити ще й про існування четвертої складової – тимчасової військової адміністрації, яка об'єднує в собі Ставку верховного головнокомандувача, Генеральний штаб Збройних сил України, місцеві військові адміністрації, органи воєнного командування, тощо, крім того до цієї групи увійшли тимчасово змінивши свій статус, шляхом перепідпорядкування Генеральному штабу та Головнокомандувачу Збройних сил України Національна гвардія України, Державна прикордонна служба, тощо. У подальшому дослідженні ми не будемо перейматись питаннями військової адміністрації, залишаючи можливість дослідження іншим.

Крім того передбачений спеціальний механізм делегування окремих адміністративних повноважень суб'єктами публічної адміністрації, особам, які спершу не були ними наділені. При чому такі особи можуть не входити до складу публічної адміністрації, однак, у результаті делегування, здійснювати функції публічної адміністрації.

З огляду на викладене постають наступні питання. По-перше, чи зобов'язані надавати безоплатну первинну правничу допомогу державні органи, які входять до публічної адміністрації але не є органами виконавчої влади, так звані суб'єкти державної неурядової публічної адміністрації. По-друге, чи зобов'язані надавати безоплатну первинну правничу допомогу суб'єкти, які не входять до публічної адміністрації, але яким делеговано адміністративні повноваження.

Перш з питань ми ставимо на обговорення перед науковою спільнотою та плануємо звернутись до нього в подаль-

Таблиця 1

Відмінності між первинною та вторинною правовою допомогою

Відмінності	Первинна допомога	Вторинна допомога
надавачі	органи виконавчої влади, місцевого самоврядування та залучені ними суб'єкти	адвокати
отримувачі	усі особи що перебувають під юрисдикцією України	обмежене, чітко визначене законом, коло осіб
фінансування	джерела прямо не передбачені. Така допомога охоплюється загальним фінансуванням надавача, якщо це не орган що надає її на договірних засадах	з державного бюджету
зміст допомоги (переважно)	пов'язаний з вирішенням питань, що належать до компетенції надавачів допомоги	пов'язаний з відправленням правосуддя

ших дослідженнях. Нині ж обмежимося зауваженням, що розробка проекту закону «Про безоплатну правову допомогу», відбувалась у 2009–2011 роках. На той час категорії «публічне адміністрування» та «публічна адміністрація» були відомі науковій спільноті, однак ще не набула достатнього поширення в нормотворчій та правозастосовній практиці в Україні. Скоріш за все автори законопроекту спирались на теоретичні напрацювання радянських часів, стосовно державного управління та системи органів, які його здійснюють і залишили поза увагою державну неурядову адміністрацію, якій у цій системі не було місця.

Ми ж сконцентруємося на ролі суб'єктів делегованих повноважень в наданні безоплатної первинної правничої допомоги.

Розпочнемо з того, що на момент запровадження категорії «делеговані повноваження» у правовій науці сформувалось два протилежні підходи до неї. Перший був запропонований В. Авер'яновим. На його думку управлінські повноваження можна делегувати органам місцевого самоврядування, громадським організаціям та деяким іншим недержавним інституціям [2, с. 71]. На противагу йому ціла низка вчених розглядали делегування повноважень в більш вузькому сенсі, зменшуючи коло суб'єктів, яким можна повноваження делегувати. Їх позицію досить точно сформулював О. Крупчан, який зазначає, що делегування повноваження необхідно розглядати як одну з форм реалізації інституту децентралізації публічної влади. Він пише: «децентралізація є поступовим делегуванням частини державних повноважень місцевим органам влади» [3, с. 17].

Розвиток вітчизняної системи публічного адміністрування шляхом сприйняття низки наукових ідей та правозастосовних механізмів розповсюджених у ЄС призвів до поступового зміцнення та поширення першого з підходів. В Україні ще не вважають, що метою делегування повноважень є позбавлення публічної влади від надмірних функцій, та залучення приватного менеджменту для підвищення ефективності використання різноманітних ресурсів [4], однак вже згадують про такий результат делегування повноважень як «приватизацію» адміністративних послуг [5, с. 119] окремий прояв залучення приватного менеджменту в публічне адміністрування. Більше того, пані Н. Галіцина, підкреслюючи зростаючу роль делегування адміністративних повноважень, пише: «Для повноцінного запровадження концепції соціальної держави в Україні необхідно прийняти базовий законодавчий акт адміністративно-правової спрямованості про делегування публічних функцій приватним особам» [6, с. 84]. Цим вона не просто визнає можливість делегування адміністративних повноважень приватним особам а вказує на зростання його значущості в публічному адмініструванні.

На думку Т. Карабін, висловлену ще у 2016 році, інститут делегування повноважень забезпечує залучення до здійснення публічної влади значно ширшого кола суб'єктів ніж раніше. До їх числа вона відносить не лише органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а й приватних осіб [7, с. 13]. При чому авторка не вказує яких саме приватних осіб, не обмежує їх коло як це робив В. Авер'янова. Можна сказати що вона оновлює його позицію.

О. Бедний іде ще далі. Аналізуючи суб'єктний склад відносин щодо делегування повноважень він доходить до наступного висновку: «Обов'язковим учасником такого відношення є орган публічної влади, наділений повноваженнями щодо публічного адміністрування. Іншим учасником може бути орган публічної влади (державної влади або місцевого самоврядування), суб'єкт господарювання, особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність, громадське об'єднання тощо» [8, с. 29].

Разом з цим А. Цабєка зазначає, що при децентралізації влади крім делегування повноважень застосовуються

також деконцентрацію, деволуцію та дивестицію [9, с. 109]. І коли деконцентрація та деволуція пов'язані з перерозподілом адміністративної влади та ресурсів між державними органами та органами місцевого самоврядування, то дивестиція передбачає передання адміністративної влади або інших функцій добровільним, приватним або іншим організаціям [10, с. 12]. На наш погляд ці термін не є юридичними, а скоріш відображають види делегування повноважень з точки зору науки публічного адміністрування. Однак така класифікація вказує на те, що незалежно від дискусій між вченими-юристами, у практиці публічного управління делегування адміністративних повноважень приватним особам не лише застосовується, а й має істотне значення.

Таким чином доходимо наступного висновку. Делегування повноважень у сфері публічного адміністрування полягає в передачі таких повноважень від держави або конкретного органу публічної адміністрації до: (а) іншого органу публічної адміністрації; (б) суб'єкта, який не входить до складу публічної адміністрації. Нині більшість науковців вважають, що таким суб'єктом може виступати приватна особа (фізична або юридична). Ми ж вважаємо, що до цієї групи слід віднести і юридичних осіб публічного права, які не входять до складу публічної адміністрації (наприклад, комунальні заклади освіти та охорони здоров'я, деякі державні установи).

Компетенційний аспект делегування повноважень одним суб'єктом публічної адміністрації іншому досліджується давно але єдиний підхід так і не знайдено. Автори сперечаються стосовно того чи відрізняються делегування повноважень від передачі та наділення повноваженнями, чи слід їх розмежовувати взагалі, якщо слід, то за якими критеріями, тощо. Однак, загально-визнаною є та обставина, що результатом делегування, є включення нових повноваження до компетенції органу, якому вони передані (див. наприклад [11]). Для нашого дослідження саме ця обставина є ключовою, адже, як визначає Закон, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування надають первинну безоплатну правничу допомогу в межах їх компетенції. У випадку зміни (розширення чи звуження) компетенції змінюється і сфера надання первинної допомоги. Тобто орган виконавчої влади чи місцевого самоврядування надає первинну правничу допомогу у межах своєї компетенції. У випадку коли ця компетенція розширюється, незалежно від того з яких причин, (шляхом встановлення нових її меж законом, підзаконним актом, рішенням про розподіл сфер відання, розмежування судовим рішенням чи делегування повноважень), то розширюється і сфера надання таким органом безоплатної первинної правничої допомоги.

Складніше щодо делегування повноважень суб'єктам, які не входять до публічної адміністрації. З одного боку було б логічним застосувати підхід аналогічний наведеному вище. На наш погляд він повною мірою відповідає концепції безоплатної первинної правничої допомоги. Як ми писали на початку статті, ця допомога надається у процесі публічного адміністрування, а її обсяг пов'язаний з обсягом правозастосовної діяльності, яку здійснює той чи інший суб'єкт. Тобто, якщо повноваження делеговані від одного суб'єкта іншому, то вони переходять до його компетенції і він має надавати первинну безоплатну правничу допомогу в межах цієї компетенції. Більш лаконічно викладене можна сформулювати так: «безоплатна первинна правнича допомога надається за місцем виникнення проблеми в публічному адмініструванні, суб'єктом з діяльністю якого ця проблема пов'язана».

Однак тут виникає низка проблем. По-перше, ми не певні чи можна взагалі говорити про наявність у приватних осіб компетенції. Зазвичай компетенцію органів публічної адміністрації протиставляють правосуб'єктності (дієздатності та правоздатності) осіб приватного права.

Іншими словами кажучи вона замінює, принаймні частково, правосуб'єктність у правовому статусі державних органів та органів місцевого самоврядування.

По-друге, ряд вчених зазначають, що делегування передбачає не лише передачу повноваження, а й збереження його частини у суб'єкта, який здійснив делегування. Так, наприклад, на думку А. Корбутяк і Н. Сокровольської делегування повноважень передбачає надання їх на певний час зі збереженням у суб'єкта, що делегує: (а) права їх повернути; (б) відповідальності за наслідки застосування делегованих повноважень; (в) певних інших зобов'язань [12]. Це твердження підштовхує до думки, що при делегуванні повноважень приватній особі вони мають зберегтись у компетенції делегуючого суб'єкта публічної адміністрації, так би мовити в тимчасово зупиненому, «замороженому» стані. Відповідно компетенція цього органу не звужується, а просто змінюється порядок її реалізації. Така зміна не приведе до зняття з нього обов'язку надавати первинну правничу допомогу в межах компетенції і не створить такого обов'язку у приватній особі, якій повноваження делеговані.

По-третє, слід пам'ятати, що у ст. 9 Закону міститься перелік суб'єктів, які зобов'язані надавати безоплатну первинну правничу допомогу. Як ми писали вище до нього входять органи публічної адміністрації та залучені ними суб'єкти. Важливо, що перелік не містить займенник у множині «інші», тобто його слід вважати вичерпним. Особи приватного права чи юридичні особи публічного права, які не є суб'єктами публічної адміністрації та не діють на підставі господарсько-правових договорів у ньому не згадані. Таким чином, незалежно від того делеговано їм владні повноваження чи ні, обов'язок надавати первинну безоплатну правничу допомогу Законом на них не покладено.

Спираючись на викладене можна стверджувати, що у випадку делегування повноважень, пов'язаних з реалізацією функцій публічної адміністрації, особам приватного права та юридичним особам публічного права, які не входять до складу публічної адміністрації відсутнє як законодавче так і науково-теоретичне підґрунтя для надання згаданими суб'єктами безоплатної первинної правничої допомоги.

На нашу думку це вступає у протиріччя з конституційною гарантією надання безоплатної правничої допомоги та з концепції безоплатної первинної правничої допомоги, що закладена в Законі. Склалась ситуація, коли кожен може отримати первинну правничу допомогу пов'язану з правозастосовною діяльністю органів публічної адміністрації, однак у випадку коли такий орган делегує свої повноваження приватній особі то це право втрачається, хоча сутність правозастосовної діяльності залишається незмінною. Нині проблема не стоїть гостро, оскільки делегування повноважень за межі адміністрації не є надто поширеним, однак його обсягу зростає і стало зростатиме, оскільки зумовлений євроінтеграційними процесами, що відбуваються в Україні.

Вважаємо за доцільне розв'язати проблему, доки вона не стала критичною. Це можна зробити шляхом внесення незначних змін до Закону. Тут можливі два варіанти, які залежать від відношення до суб'єктів, яким делеговано повноваження щодо реалізації функцій публічної адміністрації.

Перший варіант слід використати у випадку коли приватні особи яким делеговано повноваження розцінюються, як суб'єктів, що входять до складу публічної адміністрації або мають з нею досить тісні

і стабільні зв'язки. У цьому разі слід доповнити перелік надавачів безоплатної первинної правової допомоги, закріплений у ч. 1 ст. 9 Закону пунктом 5 такого змісту: «особи, яким делеговано повноваження щодо здійснення функцій публічної адміністрації». Разом з цим, щоб уточнити коло питань щодо яких ці суб'єкти надаватимуть правничу допомогу.

У випадку, якщо законодавець розцінюватиме приватних осіб, яким делеговано повноваження як таких, що не входять до складу публічної адміністрації і мають з нею досить слабкий зв'язок коло надавачів безоплатної первинної правової допомоги можна не розширювати. Разом з тим слід чітко визначити хто ж буде надавати правничу допомогу з питань які пов'язаних з делегованими повноваженнями. Тут важливо визначитись з підходами, які можуть значно відрізнитись. Так, наприклад, можна зацентувати увагу на органі публічної адміністрації і встановити що, безоплатна первинна правнича допомога, з питань, що пов'язані з делегованими повноваженнями, надається суб'єктами, що їх делегували та суб'єктами, що їх набули. Можна підкреслити тимчасовість передачі повноважень і викласти норму наступним чином: «при делегуванні повноважень щодо здійснення функцій публічної адміністрації на їх набувача покладається обов'язок надавати первинну правничу допомогу в межах цих повноважень впродовж дії рішення про делегування». Існують і інші підходи. Головним є те, що позиція стосовно надавача безоплатної первинної правничої допомоги має бути чітко та однозначно сформульована та закріплена в Законі. Це забезпечить більш повну реалізацію конституційної гарантії на безоплатну правничу допомогу.

Висновок. Вважаємо, що запропонована в законі «Про безоплатну правничу допомогу» система надавачів безоплатної первинної правничої допомоги є неповною. По-перше, вона не включає до себе суб'єктів публічної адміністрації, які не входять до урядової та самоврядної адміністрації. Це так звані «позагількові» органи державної влади, органи військової адміністрації, спеціальні державні органи (наприклад НБУ). По-друге, це особи, перед усім приватні, які не є суб'єктами публічного адміністрування, однак їм делеговано повноваження щодо здійснення функцій публічної адміністрації.

Вказані недоліки ведуть до істотного звуження кола питань щодо яких приватна особа може отримати безоплатну первинну правничу допомогу. З врахуванням тенденції до зростання обсягу повноважень, які будуть делеговані приватним особам існуюча проблема буде загострюватись. Щоб запобігти цьому пропонуємо внести зміни до закону «Про безоплатну правничу допомогу» шляхом розширення переліку надавачів безоплатної первинної правничої допомоги, який закріплений у ч. 1 ст. 9 Закону, за рахунок включення до нього осіб, яким делеговано повноваження щодо здійснення функцій публічної адміністрації, або ж шляхом встановлення правила щодо поєднання делегованих повноважень з обов'язком надавати безоплатну правничу допомогу, пов'язану з їх застосуванням.

Також маємо поставити питання про можливим включення до згаданого переліку і державних органів, які не входять до виконавчої влади але є суб'єктами публічної адміністрації. Однак це питання потребує більш детального вивчення, з огляду на специфічні особливості кожного з них та аналізу інших способів подолання пов'язаної з ними проблеми реалізації гарантії на надання безоплатної правової допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 2.06.2011 р. № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n8> (дата звертання 10.04.2024).
2. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / Авер'янов В.Б. та ін. ; за ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. 584 с.

3. Крупчан О.Д. Формування компетенції місцевих органів публічної влади шляхом делегування повноважень. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 14–19.
4. Stober R. Allgemeines Wirtschaftsverwaltungsrecht: Grundlagen des Wirtschaftsverfassungs und Wirtschaftsverwaltungsrechts, des Weltwirtschafts und Binnenmarktrechts. Stuttgart. 2008. 326 p.
5. Тимошук В.П. Адміністративні послуги: проблеми теорії, законодавства і практики в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3(9). С. 104–120.
6. Галіцина Н.В. Основні положення теорії делегування повноважень у сфері соціальної політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право*. 2015. Вип. 35. Ч. II. Т. 2. С. 80–85.
7. Карабін Т.О. Розподіл повноважень публічної адміністрації : монографія. Ужгород : Гражда, 2016. 220 с.
8. Бедний О.І. Відносини з делегування повноважень щодо публічного адміністрування як складник предмета адміністративного права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 90. С. 26–30.
9. Цабєка А.В. Делегування повноважень у механізмі децентралізації органів виконавчої влади в Україні. *Держава та регіони. Сер. Право*. 2020 р. № 2 (68). С. 106–111.
10. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навч. посіб. / Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Київ, 2017. 110 с.
11. Новак А. Окремі питання визначення правової природи делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 173–186.
12. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Фінансування повноважень органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/104.pdf. (дата звертання 10.04.2024).